

TÜRKÇEDE İLK GÜNLÜK-ROMAN: *BİR HATIRA-İ PEJMÜRDE*

First Diary-Novel In Turkish: Bir Hatıra-i Pejmürde

 Dr. Ercan GÜROVA

Ankara Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu., Ankara, Türkiye, ercangurova@hotmail.com

Yayın Değerlendirme /Book Review

Makale Bilgisi

Geliş/Received:
03.09.2021

Kabul/Accepted:
12.10.2021

Sayfa/ Page:
228-230

Öz

Edebiyat tarihinin unutulmaya yüz tutmuş isimlerinden biri, Meşrutiyet ve Milli Mücadele dönemlerinde eser vermiş nadir kadın yazarlardan Salime Servet Seyfi şiir, kısa hikâye ve tercümelerinin yanı sıra Türkçe'deki ilk günlük-romanı kaleme alması bakımından önemli bir edebî şahsiyettir. *Bir Hatıra-i Pejmürde* (Bir Perişanın Hatıraları) adlı çalışması mektup-roman türünün bir varyasyonu olan günlük-roman türünde 1900 yılında tefrika edilmeye başlanır ve 1912'de kitap olarak yayınlanır. Yaklaşık altmış sayfadan oluşan bu eserde günlük-mektup tekniği kullanılır, ayrıca "İki Söz", "Bir Kıymetli Hediye", "Teyzemin Çekmecesini", "Günlük" adlı başlıklar taşıyan bölümlerden oluşur. Eserde Servet'in günlüğü, Gülbin'in mektup ve hatıra defteri ile Adil'in mektubu kullanılmakta ve farklı karakterlerin bakış açıları daha yakından yansıtılmaktadır. Eser, karakter tahlillerinin yanı sıra çocuk yaşta evlilik, esirlik, annelik, sosyal konum gibi konuları ele almasıyla dikkat çeker. Bir kadın yazar tarafından kaleme alınmış olması, başkarakterinin kadın olması ve kadın meseleleri üzerinde durması açısından günümüz sorunlarına da temas etmekte ve bugün hala bir karşılığı olabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Günlük-roman, Salime Servet Seyfi, Bir Hatıra-i Pejmürde.

ijof.990663

Abstract

Salime Servet Seyfi, one of the forgotten names in the history of literature and one of the rare women who wrote in the Constitutional and National Struggle periods, is an important literary figure who penned the first diary-novel in the Turkish language, as well as poems, short stories and translations. Her work, *Bir Hatıra-i Pejmürde* (Memories of a Miserable), began to be serialized in 1900 in the genre of diary-novel, which is a variation of the epistolary genre, and was published as a book in 1912. In this work, which consists of approximately 60 pages, the diary-letter technique was used, and the chapter titles of "Two Words", "A Precious Gift", "Aunt's Drawer" and "Diary" were used. In this work, Servet's diary, Gülbin's letter and diary and Adil's letter were used and by doing so, the perspectives of different characters were more closely reflected. In addition to character analysis, the work draws attention to its handling of issues such as child marriage, captivity, motherhood, and social positions. As it is written by a female writer, the main character is a woman, and it focuses on women's issues, this work can also touch upon today's problems and still has a meaning today.

Keywords: Diary-novel, Salime Servet Seyfi, Bir Hatıra-i Pejmürde

Atıf/Citation: GÜROVA, E. (2021). Türkçede İlk Günlük-Roman: *Bir Hatıra-i Pejmürde*, International Journal of Filologia ISSN: 2667-7318 Yıl: 4, Sayı: 6, Sayfa: 228-230.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Dr. Ercan GÜROVA

Çatışma Beyanı/Conflict Statement: Makalenin yazar/yazarları bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkileri bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan ederler.

Geleneksel mektup-roman'ın (epistolary novel) varlığı 17. yüzyıla, çeşitli formlarda görünürlüğü Romalı şair Ovidius (M.Ö. 43) örneğinde olduğu gibi antik çağlara kadar götürülse de bir alt-tür olarak gelişmesi ve yaygınlaşması 18.yüzyılı bulmaktadır. Mektup formunun yanı sıra günlük yazılarının, gazete kupürlerinin ve başka belgelerin de kullanıldığı mektup-roman türünün 18.yüzyılda en başarılı örneklerini Samuel Richardson'ın *Pamela* (1740) ve *Clarissa* (1749); Montesquieu'nun *Lettres persanes* (1721), Jean-Jacques Rousseau'nun *Julie, ou la nouvelle Heloise* (1761); Johann Wolfgang von Goethe'nin *Genç Werther'in Acıları* (1774) gibi eserlerde görmek mümkündür. Mektup-roman türünün güçlü örneklerine 19.yüzyıl edebiyatında da rastlanır. Bunlardan bazıları Balzac'ın *İki Yeni Gelinin Anıları* (1842), Mary Shelley'nin *Frankenstein* (1818), Anne Bronte'nin *Şatodaki Kadın* (1848), Dostoyevski'nin *İnsancıklar* (1846), Bram Stoker'ın *Dracula* (1897) adlı eseridir. Mektup-roman türünün yaygınlığı ve kullanımı ilerleyen dönemlerde ve günümüzde etkisini yitirmiştir. Bunda gelişen teknoloji ve dijital araçların yanında “mektup” olgusunun yok olmaya yüz tutmasının da bir payı vardır.

Osmanlı-Türk edebiyatında mektup-roman türü örneklerine 19.yüzyıl sonu ve 20.yüzyıl başında rastlamak mümkündür. Bu bağlamda Ahmet Mithat Efendi'nin *Felsefe-i Zenan* (1870); Fatma Aliye Topuz'un *Levayih-i Hayat* (1898); Halide Edip Adıvar'ın *Handan* (1912); Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Sevda Peşinde* (1912) ile *Mutallaka* (1898) ve Reşat Nuri Güntekin'in *Bir Kadın Düşmanı* (1927) türün önde gelen yapıtları arasında sayılırlar.

İlk defa 1900 yılında tefrika edilmeye başlanan ve 1912'de kitap olarak yayımlanan Salime Servet Seyfi'nin *Bir Hatıra-i Pejmurde* (Bir Perişanın Hatıraları) adlı eseri de mektup-roman türünün bir varyasyonu olan günlük-roman türünde yazılmıştır. Karakarga Yayınları'nın Kayıp Kitaplar Kütüphanesi koleksiyonu adı altında çıkan ve Merve Köken tarafından günümüz diline çevirisi ve sadeleştirilmesi yapılan bu önemli eser Mart 2021 tarihinde okuyucuyla buluşur. Kitabın arka kapak tanıtım yazısında “*Kadın bir yazar tarafından yazılan ve hadiselere kadın tarafından bakan ilk günlük-roman örneği*” ifadesi dikkat çekmektedir. Kitap, çevirmenin önsözü ve Salime Servet Seyfi'nin kısa biyografisi ile başlar, yazarın “İki Söz” başlığı altında neden bu eseri kaleme aldığını ifade etmesiyle devam eder ve son olarak “Bir Kıymetli Hediye”, “Teyzemin Çekmecesi” ve “Günlük” başlıkları ile son bulur.

Günümüz Türkçesine aktarılan ve yeniden basılan bu eser her ne kadar bir roman olarak tarif edilse de yaklaşık 60 sayfadan oluştuğu göz önünde bulundurulursa romandan çok *novella* özelliklerini taşımaktadır. Eser, “Kadın yazarların Tanzimat'tan itibaren yaygın olarak kullandığı, kahramanın psikolojisini doğrudan sunmayı sağlayan” günlük-mektup tekniğini kullanmaktadır (Coşkun, 2012: 8). Eserde Servet'in günlüğü ile birlikte Gülbin'in mektubu ve hatıra defteri ve Adil'in mektubu yer alır. Ayrıca eserde farklı karakterlerin bakış açıları daha yakından yansıtılır. Eserin kurgusuna yakından bakıldığında iki bölüm halinde oluşturulduğu gözlemlenir. Aynı zamanda kitabın dış çerçevesini de meydana getiren birinci bölümde Servet'in günlüğü sunulur ve bu günlükte Servet teyzesi Gülbin ile ilgili bir hatırasından da bahseder. Hatıradaki Gülbin'in hastalanıp öldüğünü ve ölmeden önce kendisine bir çekmece bıraktığını öğreniriz. Bu çekmecede Servet'e teyzesi tarafından kendisine yazılmış bir mektup ve teyzesinin bir hatıra defteri ortaya çıkar. Eserin ikinci bölümünü ortaya çıkan bu mektup ve günlük oluşturur. Bu hatıralar üzerinden yer yer geriye dönüşlerle Gülbin'in acılı hayatına ve yaşadıklarına tanık olunur.

Bu eseri günümüz okuyucusu için önemli kılan yönlerden biri Meşrutiyet ve Milli Mücadele dönemlerinde eser vermiş fakat unutulmaya yüz tutmuş kadın yazarlardan biri olan Salime Servet Seyfi tarafından kaleme alınmış olmasıdır. Savaş etkisindeki şiirleri, kısa hikâyeleri, tercümelemleri ve diğer nesir yazıları ile Salime Servet Seyfi edebiyat tarihinde hak ettiği yeri almayı beklemektedir. *Bir Hatıra-i Pejmurde*'nin günümüz okuyucusuyla tekrar buluşması da bu bağlamda önemlidir. Karakter tahlilleri; çocuk yaşta evlilik, esirlik, annelik, sosyal konum gibi konuları ele alması ve kadın bakış açısıyla yazılmış olması bakımından eser kayda

değerdir. Bir kadın yazar tarafından kaleme alınmış olması, başkarakterinin kadın olması ve kadın meseleleri üzerinde durması açısından günümüz sorunlarına da temas edebilmekte ve bugün hala bir karşılığı olabilmektedir. Öte yandan karakter sayısının azlığı, Servet, Gülbin ve Adil'in yazdıklarının aynı kalemde çıktığı izlenimini vermesi ve dolayısıyla çoksesliliğin yetersizliği, anlatıda çatışmanın tek kaynağının “kötü kadın kaynana” olması, bütün iyilerin benzer şekilde ölmeleri ve duygusal/romantik tasvirlerin yoğunluğu eserin zayıf yanlarını teşkil etmektedir.

Mektup-günlük roman türünün “kadının sesi”ni daha iyi yansıttığı, iç monologları aktarmada daha etkili olduğu, kadın karakterlerin kimseye anlatamadığı duygu ve düşüncelerini ifade etmede daha etkin olarak sağladığı ve bundan dolayı kadın yazarların görünürliğünün sorunlu olduğu ilk zamanlarda tercih edildiği ileri sürülmüştür (Goldsmith,1989: viii). Bu tespit Salime Servet Seyfi (1868-1944) gibi savaşların, vatan savunmasının, yıkım ve reformların yaşandığı bir geçiş dönemi yazarı için de geçerlidir. *Bir Hatıra-i Pejmürde* adlı yapıtın tekrar basımı tarih sayfalarında unutulmuş edebi bir hazinenin yeniden hatırlanması, Osmanlı'nın son dönemlerine tanık olan bir kadın yazarın kalemiyle bugün de hala geçerliliğini koruyan “annelik, esaret, çocuk yaşta evlilik” gibi dönemin yakıcı konularının ele alınması bu eseri hem edebî hem de tarihi olarak kıymetli ve üzerinde araştırma yapmayı değerli kılmaktadır.

Kaynakça

- Coşkun, B. (2012). “Savaşlar Çağında Yetişmiş Bir Kadın Yazar: Salime Servet Seyfi”. *Turkish Studies*. Cilt 7, Sayı 2, Ankara, s. 261-278.
- Goldsmith, E. C. (1989). *Writing the Female Voice: Essays on Epistolary Literature*. Ed. Eli C. Goldsmith, Northeastern UP, Boston.
- Seyfi, S.S. (2021). *Bir Hatıra-i Pejmürde*, Karakarga Yayınları, Ankara.